

Формування ключових компетентностей в другому класі багато в чому подібне до першого класу, оскільки в обох класах іноземна мова викладається на рівні PreA1, а учні засвоюють однаковий обсяг мовленнєвих функцій. Попри те, що мовленнєві функції ситуативного спілкування однакові для першого та другого класів, тематика ситуативного спілкування й лексичний діапазон розширюються, додається тема «Людина», збільшується словниковий запас учнів.

Лексичний матеріал в освітній процес вводиться поступово, від простого – до складного. Так, наприклад, у першому класі учні ознайомилися з темою «Харчування», мовний інвентар якої обмежений простим меню, а в другому класі учні вже засвоюють назви фруктів, овочів, напоїв. Це закладає підґрунтя для формування в учнів умінь використовувати мовні одиниці в різних контекстах відповідно до комунікативних потреб.

У третьому класі розпочинається другий етап навчання в початковій школі – упродовж 3–4 класів учні опановують іноземну мову на рівні A1. Компетентність «Спілкування іноземними мовами» формується незалежно від тематики занять і видів завдань. У третьому класі тематика ситуативного спілкування доповнюється новою темою «Помешкання», що сприяє збагаченню словникового запасу учнів. До того ж збільшується й обсяг застосування різних видів мовленнєвої діяльності.

Чинною програмою передбачено, що по закінченню четвертого класу учні мають оволодіти іноземною мовою на рівні A1, що є ознакою формування цієї ключової компетентності.

У процесі вивчення іноземних мов кожна ключова компетентність характеризується певним набором соціально значущих комунікативних умінь; здібностей у різних видах іншомовної діяльності, комунікативної поведінки, формування й удосконалення яких і свідчить про послідовну роботу над формуванням ключових компетентностей учнів, що повинна здійснюватися систематично й послідовно. На нашу думку, формування ключових компетентностей учнів початкових класів у процесі навчання іноземної мови має здійснюватися комплексно, передусім через добір ситуативних завдань, які самостійно може пропонувати вчитель відповідно до рівня навчальних досягнень його учнів і їхніх потенційних можливостей. Такі види діяльності спонукають до засвоєння мовного матеріалу, соціокультурних реалій, а також сприяють розширенню комунікативного й соціального досвіду учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти : монографія / відп. за вип. М.М. Сідун, Т.К. Полонська. Мукачево, 2018. 342 с. 6
3. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи : МОН України. Київ, 2016. 40 с.
4. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти : Іншомовна галузь. Іноземна мова (розроблена під керівництвом О.Я. Савченко) : наказ МОН України від 21.03.2018 № 268. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Горошкіна Олена

м. Київ, olenagoroshkina@gmail.com

ПСИХОДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ ЛІЦЕЮ

Сучасні суспільні виклики потребують зміни освітньої системи, оскільки пріоритетність здобування міцних знань не забезпечує формування таких якостей особистості, як мобільність, ініціативність, гнучкість, креативність тощо. Необхідно сформувати соціально активного громадянина-патріота своєї держави, здатного до самовдосконалення й саморозвитку. На це й спрямований компетентнісний підхід, що став основою модернізації освітнього процесу в Україні.

Чинною програмою з української мови (рівень стандарт) визначено мету навчання предмета як «підготовку компетентного мовця»[4]. Панівне впродовж тривалого часу завдання, що передбачало сприймання мови як динамічної системи, усі рівні якої необхідно опанувати учням, є хибним. Сьогодні школа має забезпечити формування ініціативної, активної, креативної особистості, яка буде здатна долучитися до прийняття багатьох суспільно важливих рішень, готова брати відповідальність за результати своїх рішень. У цьому й полягає основне завдання реалізації компетентнісного підходу, що спонукав науковців і вчителів до розроблення компетентнісно орієнтованих методик різних предметів.

Дидактичні та лінгводидактичні засади компетентнісно орієнтованої методики навчання української мови учнів ліцею визначають підходи, закономірності, принципи, форми, методи і засоби навчання. Загальнодидактичні принципи (науковості, систематичності й послідовності, наступності й перспективності, наочності, доступності, свідомості, емоційності навчання, креативності, зв'язку теорії з практикою, розвивального навчання та ін.) визначають основу мовної підготовки. Вважаємо за доцільне, крім загальнодидактичних, виділити й принципи, що увиразнюють суть особистісно орієнтованого навчання, компетентнісного й діяльнісного підходів та спрямовують на реалізацію завдань компетентнісно орієнтованої методики: мотиваційного забезпечення освітнього процесу; ціннісного орієнтування; активізації пізнавальної діяльності учнів; спрямування навчання на всебічний і гармонійний розвиток; активності особистості; індивідуалізації; органічної єдності людини, мовлення і процесу навчання. Означені принципи перебувають у площині психодидактики, що, на думку А. Савенкова, є «інтеграційною галуззю, яка досліджує психологічні механізми й закономірності засвоєння індивідом соціально-культурного досвіду в освітньому середовищі»[3, с. 9]. З огляду на це вважаємо доцільним назвати їх *психодидактичними*.

Принцип мотиваційного забезпечення освітнього процесу передбачає формування в учнів не окремих мотивів, а цілісної мотивації до опанування української мови, що стає системоутворювальним чинником, який сприяє формуванню готовності учнів до задоволення внутрішніх потреб у навчальній діяльності. Для цього вчителю необхідно системно формувати позитивне ставлення до навчання, максимально орієнтуючися на формування стійкої потреби учнів у вивченні української мови, застосовуючи не тільки їхній інтелект, а й емоції, ознайомлювати їх із навчальною інформацією в такий спосіб, щоб програмові відомості сприймалися як такі, що допоможуть їм у конкретних життєвих ситуаціях.

Принцип ціннісного орієнтування спрямований на забезпечення умов для формування в учнів ціннісних орієнтацій, досвіду самостійного вирішення (розв'язання) пізнавальних, організаційних, комунікативних, моральних та інших проблем.

Принцип життєвої доцільності й дієвості знань полягає у формуванні в суб'єктів освітнього процесу вміння самостійно розв'язувати проблеми на основі застосування соціального досвіду, зокрема й власного.

Принцип активізації пізнавальної діяльності орієнтує на підтримку активної мисленнєвої діяльності учнів, їхньої пізнавальної самостійності, інтересу. Сучасна методика має орієнтувати вчителя передусім на практичні методи, а саме: ситуаційний, метод проєктів, вправи, діалогічної взаємодії, метод гри та ін. Мовний матеріал учні повинні засвоювати як інструмент думки, адже комунікативний зміст формується в процесі мовленнєво-мисленнєвої діяльності. Сприятливою для цих процесів є робота з текстом, різні варіанти роботи з проблемою, добір емоційно привабливих для учнів ситуацій, що потребують від них прийняття правильних рішень.

Принцип спрямування навчання на всебічний і гармонійний розвиток не новий, оскільки процес розвитку – безперервний, і на кожному часовому відтинку розвитку суспільства забезпечує різний рівень сформованості гармонійності, цілісності особистості. На сучасному етапі актуалізувалася проблема гармонії людини з довкіллям, із собою, поєднання її інтересів з інтересами суспільства, на розв'язання якої й спрямований означений принцип.

Принцип співробітництва і взаємної підтримки орієнтує на співробітництво і взаємну підтримку всіх суб'єктів освітнього процесу, що сприяє підвищенню його результативності.

Принцип активності особистості ґрунтується на засадах педагогічної психології. С. Рубінштейн стисло і влучно схарактеризував механізм становлення пізнавальної активності учнів: «Зовнішні умови діють через

посередництво з внутрішніми, утворюючи з ними одне ціле» [2], тобто засвоєння навчальних відомостей через суб'єктний досвід учнів. Урахування означеного принципу змінює традиційні підходи до оцінювання освітніх результатів учнів: важливим стає не оцінювання кінцевого результату засвоєння (що учень виконав, написав, відтворив тощо), а й того, як він до нього дійшов, оцінюючи процесуальний бік, адже однакового результату можна досягнути різними шляхами, не всі з яких є продуктивними. Учителю має брати до уваги не тільки що опановує учень, а й яким чином це робить. Це допоможе визначити труднощі, з якими стикається учень, а також його індивідуальні можливості.

Принцип індивідуалізації передбачає побудову індивідуальної освітньої траєкторії для кожного учня, урахування його індивідуальних особливостей в освітньому процесі – світогляду, інтересів, схильностей, бажань тощо. Це значною мірою зумовлює й відбір текстів як дидактичного матеріалу, проблемних ситуацій для обговорення.

Принцип органічної єдності людини, мовлення і процесу навчання. Наявність в учнів потребив спілкуванні «робить спілкування і пов'язане з ним ставлення до людей однією з провідних цінностей людини [1]. На сформованість потреби в спілкуванні впливає знання функційних цілей спілкування (надання допомоги іншим; пошук партнера для бесіди, спільної гри, діяльності; бажання бути зрозумілим; бажання мати підтримку, співчуття, похвалу, відгук; можливість самовираження; можливість змінити думку, наміри чи поведінку – власну чи іншої людини тощо).

Означені принципи корелюються з *принципами* особистісно орієнтованого навчання, до яких відносять принцип самоактуалізації, принцип індивідуальності, принцип суб'єктності, принцип вибору, принцип творчості і успіху, принцип довіри і підтримки.

Дотримання в процесі навчання української мовизагальнодидактичних, психодидактичних принципів сприятиме підвищенню ефективності формування в учнів предметної і ключових компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голуб Н.Б. Психологічні засади компетентнісного навчання української мови учнів 5-7 класів. *Мова. Культура. Взаєморозуміння*. 2013. № 3. С. 332-339.
2. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования. Москва :, 1958. 145 с.
3. Савенков А.И. Психодидактика. Москва : НКЦ, 2012. 356 с.
4. Українська мова. 10-11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58800/>.

Григорішина Вікторія

м. Миколаїв, rodiof2015@gmail.com

(науковий керівник – к. філол. н., доцент кафедри української мови і літератури Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського Родіонова І.)

ПРЕЦЕДЕНТНІ ФЕНОМЕНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

Прикметною рисою сучасної української прози є звернення авторів до національної свідомості читачів за допомогою національно-прецедентних феноменів, тобто одиниць мови, що відображають певний «культурний предмет», який актуалізується у свідомості членів тієї чи тієїлінгвокультурної спільноти у вигляді інваріанта його сприйняття.

Прецедентні феномени (далі – ПФ) варто розглядати як компонентизнань, позначення та змістяких добре відомі представникам певної етнокультурної спільноти, актуальні використовувані в когнітивному та комунікативному аспектах. Феномен прецедентності базується на спільності соціальних, культурних або мовних – фонових знань адресата й адресанта. Серед основних ознак прецедентності виявляють такі: ПФ добре відомі всім представникам лінгвокультурної спільноти; ПФ актуальні в когнітивному (пізнавальному й емоційному) плані (за ПФ завжди стоїть певне уявлення про них, загальне і обов'язкове для всіхносіїв того чи іншого